

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 9

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Київ 2003

УДК 332.14+336.65+658.14(477)

ББК 65.9(4УКР)29-2я43

М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., *Федоренко В. Г.*, д-р екон. наук, проф., *Титова Н. А.*, д-р екон. наук, проф., *Куценко В. І.*, д-р екон. наук, проф., *Осокіна В. В.*, канд. екон. наук, проф., *Онищенко В. П.*, д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, *Балл Г. А.*, д-р психол. наук, проф., *Ложкін Г. В.*, д-р психол. наук, проф., *Коломінський Н. Л.*, д-р психол. наук, проф., *Чуприков А. П.*, д-р мед. наук, проф., *Бурлачук Л. Ф.*, д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., *Ручка А. О.*, д-р філос. наук, проф., *Шкляр Л. Є.*, д-р політ. наук, проф., *Пилипенко В. Є.*, д-р соціол. наук, проф., *Танченко В. В.*, д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., *Бєбик В. М.*, д-р політ. наук, проф., *Горбатенко В. П.*, д-р політ. наук, проф., *Храмов В. О.*, д-р політ. наук, проф., *Шуба О. В.*, д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., *Марчук В. М.*, д-р юрид. наук, проф., *Скрипнюк О. В.*, д-р юрид. наук, проф., *Калужний Р. А.*, д-р юрид. наук, проф., *Бабкін В. Д.*, д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., *Гавський Б. А.*, д-р філос. наук, проф., *Дахно І. І.*, д-р екон. наук, проф., *Дмитренко Г. А.*, д-р екон. наук, проф., *Воротіна Л. І.*, д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 03.07.03)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 9: Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України. — 2003. — 164 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-367-1

У пропонований збірник увійшов найцікавіший матеріал Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України” (20 листопада 2002 р.), поділений на три тематичні розділи: основні завдання державної фінансової політики і проблеми розвитку державних фінансів України; удосконалення діяльності фінансових інституцій (банків, інвестиційних фондів, страхових компаній); перспективи розвитку фінансів підприємств як базового сектору фінансової системи.

Для вчених і практиків, аспірантів і студентів, для всіх, кого цікавлять питання сучасного розвитку фінансової системи.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+65.9(4УКР)261я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-367-1

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003

ЗМІСТ

Вступ	5	Г. В. Кучер Ефективність державного запозичення в контексті ринкової трансформації економіки України	45
Розділ 1 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	6	Л. М. Калашнікова Регіональні фінанси: сутність, зміст і оцінка (методологічний аспект)	48
А. А. Максютя Проблеми застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі України	6	В. М. Шиленко Особливості формування доходів бюджету в кон- тексті Бюджетного кодексу України	51
В. П. Колосова Шляхи підвищення ефективності міжнародного кредитування реального сектору економіки України	9	С. В. Кукарцева Фінансовий механізм забезпечення комплексності промислового розвитку регіону	55
А. І. Козлова Основні тенденції формування інвестиційного потенціалу в Україні	12	В. В. Пилипів Основи формування фінансових відносин регіонів і центру	58
В. Л. Осецький, Л. В. Колобова Фінансова система та її роль у трансформації заощаджень в інвестиції	16	М. А. Корж Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування як засіб підвищення інвестиційної привабливості економіки України	61
Я. В. Литвиненко Податкове регулювання як складова загальної системи фінансового регулювання в Україні	19	В. Г. Федоренко, Н. В. Райковська, М. Ю. Євчинець, Е. Ф. Якушев Бюджетно-податкова політика як фактор стимулювання економічного зростання	64
М. В. Грідчина Удосконалення системи соціального страхування в Україні	21	Розділ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ (БАНКІВ, ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ, СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ)	68
М. Ф. Базась Вплив бюджетних позик на сучасну фінансову систему України	24	О. О. Довженко, В. Б. Пасько Інституціональні проблеми розвитку фондового ринку України	68
Л. М. Бабич Фінансові інструменти сучасної бюджетної політики	26	О. Л. Завада Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України і шляхи їх розв'язання	71
Г. І. Філіна, Н. І. Коломійченко Іноземні інвестиції та економічна безпека України	30	О. М. Покойова, Н. М. Сушко Основні етапи і принципи побудови кадрової політики в установах фінансових посередників	74
О. М. Сергієнко Фінансові аспекти державного регулювання економіки України: стан, проблеми, перспективи	33	О. М. Покойова, І. А. Аванесова Особливості регулювання кредитної діяльності Федеральної резервної системи	77
В. Н. Тисунюва Механізм державної підтримки інвестиційного процесу	36	Н. В. Циганова Проблеми формування міжбанківських об'єднань	80
О. Браславець Податкова політика та захист інтересів платників податків	40		

Г. І. ФІЛІНА, канд. екон. наук, доц.

Н. І. КОЛОМІЙЧЕНКО, старш. викл.

(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 30–32

Сутність впливу іноземних інвестицій на економіку країни-імпортера капіталу проявляється у певних позитивних зрушеннях в її економічному зростанні:

1. Зменшується дефіцит капіталу, що сприяє відновленню виробництва і на цій основі стимулює подолання стагфляції та поліпшення платіжного балансу.
2. Залучаються сучасні технології, впроваджується передовий менеджмент, поглиблюється міжнародна економічна інтеграція.
3. Надається динамізм внутрішньому ринку капіталу та інтеграція зі світовим ринком капіталів.
4. Стимулюється експортний сектор економіки, зменшується залежність національної економіки від імпорту.
5. Пожвавлення виробництва поліпшує стан ринку зайнятості та рівень кваліфікації персоналу.

Разом з тим визначення ролі іноземних інвестицій в економічних відносинах у країні-реципієнті (країні, що приймає інвестиції), попри всю необхідність їх залучення, не є безперечно і однозначно позитивним за будь-яких умов інвестування. Тобто обсяги, галузеве та територіальне розміщення іноземного капіталу слід розглядати з позицій економічної безпеки країни. Поняття економічної безпеки кожної країни є явищем багатоплановим і нами висвітлюється лише аспект впливу іноземних інвестицій на економічне зростання країни-реципієнта [1–6].

Проблема корениться у створенні рівних умов інвестування для національних та іноземних інвесторів, тому що внутрішній капітал завжди залишається основним джерелом інвестиційного розвитку. Тобто створення сприятливого інвестиційного клімату лише для іноземних інвестицій

витісняє національного інвестора і на довгостроковому інтервалі часу зменшує загальний обсяг вкладень капіталу в розвиток економіки.

Оцінюючи вплив інвестиційного клімату в частині збільшення зовнішнього припливу капіталу на економіку, слід ураховувати, що цей вплив є доволі неоднозначним. З одного боку, підвищена конкурентоздатність підприємств з іноземними інвестиціями (ПІІ) може спричинити гальмування розвитку або навіть банкрутство місцевих підприємств, а з іншого — підвищення конкурентності ринку галузі змушує національні підприємства оптимізувати свій виробничий потенціал, аби утриматись на ринку. Тобто іноземна конкуренція повинна бути використана як примусовий стимул до вдосконалення господарської діяльності вітчизняних виробників. Таким чином, оцінка доцільності створення найсприятливіших умов для ПІІ залежить від напрямів інвестування іноземного капіталу, тому, визначаючи значення сприятливого інвестиційного клімату в Україні для розвитку її економіки, треба брати до уваги ефективність використання залучених інвестицій.

Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями й окремими країнами-донорами, безперечно, сприяє реалізації програми фінансової стабілізації, дозволяє реструктурувати окремі сектори економіки, що пом'якшить соціальні проблеми. Проте іноземні інвестиції формують зовнішній борг країни і якщо фінансові вливання протягом тривалого часу не дають позитивних мікроперетворень, поглиблюються макроекономічні диспропорції, зокрема розростається криза зовнішньої заборгованості України, що потребує реструктуризації державного боргу.

Іноземне інвестування необхідно розглядати в плані його впливу на платіжний баланс країни,

враховуючи, що, покращуючи його зараз, у майбутньому проблема повернення боргів значно погіршить платіжний баланс і викличе потребу у нових запозиченнях. При цьому, враховуючи складний фінансовий стан країни, нові запозичення будуть більш дорогими за рахунок фактора ризику повернення боргів. Таким чином, іноземні інвестиції безпечні для економіки країни і не погіршують стан її платіжного балансу за умови самокупності інвестиції, коли використання капіталу приносить доходи, частина яких через систему оподаткування спрямовується на погашення зовнішньої заборгованості.

Негативний вплив іноземних інвестицій на платіжний баланс країни-імпортера капіталу починає проявлятися тоді, коли сума вивезеного прибутку, що належить іноземним інвесторам, перевищує обсяг нових капіталовкладень в економіку країни. У міру покриття інвестицій доходами від їх експлуатації приплив нових вкладень з материнських компаній та реінвестування отриманого прибутку все більше поступається місцем вивезенню прибутку. Проблема репатріації прибутків від іноземного інвестування у виробничу сферу досить складна для економіки. Якщо весь прибуток від функціонування іноземного капіталу вивозитиметься за межі України, а саме це є метою значного обсягу ввезення капіталу, то через кілька років після початку роботи іноземного капіталу сума вивезеного прибутку перевищить розмір ввезеного капіталу. Тобто замість припливу капіталу у виробничу сферу починається відплив фінансових ресурсів із країни. У 2001 р. перезидентами було вивезено 98,7 млн дол. у вигляді прибутку від суми 468,4 млн дол. зароблених за рік інвестицій, або 21,1 % [2].

Отже, проблема репатріації прибутку поки що гостро не стоїть в Україні з огляду на порівняно незначні прямі інвестиції у виробництво, проте в Росії вже з 1995 р. розмір вивезеного капіталу перевищує обсяг припливу інвестицій, тому поставило завдання щодо обмеження інвестицій або створення умов для затримання прибутків в Росії.

Україна, безперечно, також матиме проблему вивезення прибутків від функціонування іноземного капіталу, і необхідно заздалегідь створити або настільки сприятливі умови для реінвестування прибутків у свою економіку, щоб звести до мінімуму зворотний вивіз капіталу, або засобами адміністративного впливу перешкодити вивезення певної частини прибутку.

Проблемним для економічної безпеки країни-реципієнта є негативна динаміка платіжного балансу за фактором погіршення структури та на пряму експорту, який має місце у разі встанов-

лення контролю великих іноземних монополій над окремими галузями країни, куди вкладений їх капітал. Погіршення платіжного балансу виникає внаслідок переорієнтації експорту на поставки в межах структури ТНК, які використовують механізм занижених трансфертних цін по внутрішньофірмових поставках, що призводить до зменшення надходження валюти у країну і одночасно знижує податкові надходження до бюджету.

Оцінка впливу іноземних інвестицій на економічну безпеку країни ґрунтується на механізмі оцінки впливу іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта. Тільки за умови застосування такого механізму можливо визначити обсяги та структуру надходження іноземних інвестицій, які реально позитивно впливатимуть на макроекономічні показники. Оптимізація структури ввезеного капіталу за галузями економіки особливо важлива тому, що інвестиції, які консервують неефективну структуру економіки країни-реципієнта, призводять до затримки економічного зростання. Останнє найбільш актуально для України: переважна частина ПІІ спрямовується у низькотехнологічні галузі з орієнтацією на вивезення сировинних товарів або на отримання швидкого і великого прибутку в галузях харчової промисловості. У цьому разі порушується сама сутність залучення іноземного капіталу — разом із капіталом повинні прийти новітні технології, які ефективніші порівняно із місцевим підприємництвом, що і є запорукою економічного зростання.

Такий аспект економічної безпеки країни, як забезпечення економічної незалежності країни, слід розглядати з позицій впливу інвестицій великих монополій на структуру проміжного споживання промисловості. Отримуючи частковий контроль за окремою галуззю, іноземний інвестор, використовуючи своє право на керівництво виробництвом, починає змінювати джерела постачання технологічних виробничих запасів з місцевих на імпортні власного виробництва. Національні виробники суміжної продукції та техніки втрачають ринки збуту і перспективи розвитку, а галузь підпадає у залежність від імпорту ресурсів.

Таким чином, зважаючи на те, що іноземні інвестиції, безперечно, виконують функцію передачі країні-реципієнту технологічних і організаційних інновацій, слід оцінювати ступінь новизни цих інновацій у світлі передових світових досягнень, а не тільки щодо рівня національного підприємництва. І лише на основі такого аналізу необхідно розглядати доцільність стимулювання конкретного іноземного інвестора.

Завданням підвищення економічної безпеки України, виходячи з національних інтересів побудови структури економіки, відповідатиме диференційована система стимулювання іноземного інвестування на основі визначення пріоритетних галузей і територій розміщення інвестицій.

Окремою проблемою економічної безпеки країни є стимулювання присутності іноземних портфельних інвесторів на її фондовому ринку. Іноземні портфельні інвестиції є важливим фінансовим ресурсом, але висока питома вага цих інвесторів є потенційною загрозою стабільності внутрішнього фондового ринку в разі несприятливої ситуації на світовому фінансовому. Іноземні інвестори, які у масовій кількості, з огляду на власні фінансові проблеми на інших національних або регіональних фінансових ринках, залишають національний фондовий ринок країни-реципієнта, значно погіршують вплив негативної світової кон'юнктури на його стан, а через нього і на економіку загалом.

Література

1. Балацкий Е., Павличенко Р. Иностранные инвестиции и экономический рост: теория и практика исследования // МЭМО. — 2002. — № 1. — С. 52–64.
2. Діденко Я. О. Удосконалення прямого іноземного інвестування // Фінанси України. — 2001. — № 12. — С. 96–105.
3. Губський Б., Лук'яненко Д., Сіденко В. Інтернаціоналізація української економіки // Економіка України. — 2000. — № 9. — С. 15–24.
4. Захарін С. В. Оптимізація форм і методів державного регулювання іноземного інвестування // Фінанси України. — 2001. — № 4. — С. 41–44.
5. Назаров В. Экономическая роль иностранных инвестиций // Вопр. экономики. — 2001. — № 4. — С. 19–26.
6. Носова О. Прямі іноземні інвестиції у трансформаційній економіці України // Економіка України. — 2000. — № 5. — С. 47–52.